

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.71>

УДК 336

Я. А. Дроботя,

к. е. н., доцент,

Полтавський державний аграрний університет, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6716-4654>

О. О. Дорошенко,

к. е. н., доцент, Полтавський державний аграрний університет, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1163-8635>

С. А. Кравченко,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,

Полтавський державний аграрний університет, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-3782-4410>

С. І. Михайлик,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,

Полтавський державний аграрний університет, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6177-6281>

Р. І. Панкевич,

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,

Полтавський державний аграрний університет, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5632-6899>

**РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ПРИ УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ
БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА**

Ya. Drobotia,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Poltava State Agrarian University, Ukraine*

O. Doroshenko,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Poltava State Agrarian University, Ukraine*

S. Kravchenko,

*Applicant for higher education degree of Doctor of Philosophy,
Poltava State Agrarian University, Ukraine*

S. Mykhaylyk,

*Applicant for higher education degree of Doctor of Philosophy,
Poltava State Agrarian University, Ukraine*

R. Pankevich,

*Applicant for higher education degree of Doctor of Philosophy,
Poltava State Agrarian University, Ukraine*

RISK-ORIENTED APPROACH TO MANAGEMENT OF THE FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE

У статті обґрунтовано вплив фінансових ризиків на фінансову безпеку підприємства та окреслено загрози фінансовій безпеці підприємства. Узагальнено чинники впливу на фінансові ризики юридичних осіб з акцентом на систематичній та несистематичній складовій. Здійснено ранжування фінансових ризиків за вагомістю впливу на фінансову безпеку. Обґрунтовано етапи та методи здійснення процесу оцінки фінансових ризиків, узагальнено систему показників оцінки фінансових ризиків підприємства, подано механізм управління фінансовими ризиками з акцентом на стратегічному та операційному рівні. Досліджено основні групи фінансових ризиків, які добровільно юридичні особи резиденти передають страховим компаніям за валовими надходженнями страхових платежів. Проаналізовано за питомою вагою ті фінансові ризики передані

страховим компаніям, за якими настають страхові виплати / відшкодування з добровільного страхування юридичних осіб резидентів.

Financial security for an enterprise is, first of all, the possibility of effective and safe management with the aim of making a profit. Therefore, the issue of financial security is quite significant and relevant for an enterprise of any branch of economy. However, dynamic financial risks caused by systematic and unsystematic factors always affect financial security. That is why we consider it appropriate to outline specific threats in the form of financial risks, the factors that cause them in order to effectively manage financial risks on our own or to transfer risks to insurance companies.

The issue of financial risks is the object of research by many domestic and foreign scientists, since financial risk is present in the activities of all economic entities without exception, sometimes taking an unpredictable result.

Fundamental scientific studies regarding the issue of financial risks in general and their specific types, nevertheless, leave insufficiently researched issues regarding the impact of financial risks on financial security and risk analysis, which should be passed on to insurers.

The purpose of the article is to study the impact of financial risks on the financial security of enterprises by weight and to study the risks that should be transferred to insurers.

The article substantiates the impact of financial risks on the financial security of the enterprise and outlines threats to the financial security of the enterprise. Factors affecting the financial risks of legal entities are summarized with an emphasis on systematic and unsystematic components. The ranking of financial risks was carried out according to the weight of the impact on financial security. The stages and methods of the financial risk assessment process are substantiated, the system of financial risk assessment indicators of the enterprise is summarized, the financial risk management mechanism is presented with an emphasis on the strategic and operational level. The main groups of financial risks that resident legal entities

voluntarily transfer to insurance companies based on the gross receipts of insurance payments have been studied. Those financial risks transferred to insurance companies, which are subject to insurance payments/reimbursements from voluntary insurance of resident legal entities, were analyzed by specific weight.

Summarizing, it is worth noting that financial risks are present in the activities of all legal entities and it is not possible to completely neutralize them, so the question arises of risk management in such a way as to avoid too high risks or transfer these risks to insurance companies, keeping risks in-house. Conducted studies regarding the transfer of risks of resident legal entities to insurance companies showed a reduction in gross receipts of insurance payments from voluntary insurance to insurance companies and a reduction in insurance payouts/reimbursements from voluntary insurance to resident legal entities.

Ключові слова: *фінансовий ризик, фінансовий ризик підприємства, оцінка фінансових ризиків, управління фінансовими ризиками, ризик-орієнтований підхід, фінансова безпека.*

Keywords: *financial risk, enterprise financial risk, financial risk assessment, financial risk management, risk-oriented approach, financial security.*

Постановка проблеми. Фінансова безпека для підприємства – це перш за все можливість ефективного безпечного господарювання з ціллю отримання прибутку. Тож, питання фінансової безпеки є досить вагомим та актуальним для підприємства будь-якої галузі господарювання. Однак, динамічні фінансові ризики, що викликані систематичними та несистематичними чинниками повсякчас впливають на фінансову безпеку. Саме тому, вважаємо за доцільне окреслити конкретні загрози у вигляді фінансових ризиків, чинники, що їх викликають з метою ефективного управління фінансовими ризиками власними силами або ж передачі ризиків страховим компаніям.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання фінансових ризиків є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, оскільки

фінансовий ризик присутній в діяльності всіх без винятку економічних суб'єктів приймаючи іноді непередбачуваний результат. Так, зокрема Куліш Г. П. та Родченко І. В. досліджували вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства [10], Орлик О. В. аналізував фінансові ризики в системі забезпечення фінансової безпеки підприємства [11]. Пожар Є. П. здійснював дослідження відносно аналізу фінансових ризиків та методів їх нейтралізації [12]. Аналіз типологізації фінансових ризиків як базису організації страхового захисту здійснював Панченко О. І. [12]. Досить ґрунтовні дослідження відносно сутності фінансового ризику, класифікації фінансових ризиків, чинників, що їх провокують, оцінки та управління фінансовими ризиками здійснювали Калініченко В. Д. [8], Шклярчук С. Г. [16].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ґрунтовні наукові дослідження відносно проблематики фінансових ризиків загалом та окремих їх видів, все ж таки залишають недостатньо дослідженими питання відносно впливу фінансових ризиків на фінансову безпеку та аналізу ризиків, що варто передавати страховикам.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу фінансових ризиків на фінансову безпеку підприємств за вагомістю та дослідження ризиків, які варто передавати страховикам.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий ризик присутній в діяльності всіх без винятку суб'єктів господарювання повсякчас і його провокують певні чинники. Саме тому вважаємо, що власне дослідження фінансових ризиків варто розпочати саме із чинників, що їх провокують, і тут перш за все дані чинники слід поділити на систематичні та несистематичні.

Власне несистематичні чинники - чинники, які залежать від рішень та дій певного суб'єкту здійснення господарювання, систематичні – чинники, на які суб'єкт господарювання не впливає, він може лише пристосуватись до таких чинників.

Систематичні чинники – це чинники спровоковані діями держави загалом, окремими установами в межах держави, зокрема Державною податковою службою, Національним банком України, Державною

казначейською службою України, антимонопольним комітетом та ін., діями комерційних банків, інших фінансово-кредитних посередників, конкурентів, споживачів тощо [2, 3, 18]. Вважаємо, що узагальнені нами чинники дозволяють аргументувати, що будь-який суб'єкт господарювання не залежно від сфери здійснення діяльності приймаючи управлінські рішення повинен балансувати між систематичними та несистематичними чинниками впливу на фінансовий ризик: пристосовуватись власне до систематичних чинників та чітко окреслюючи впливати на несистематичні. Дані систематичні та несистематичні чинники в синергії – це не лише провокація до фінансових ризиків суб'єкту здійснення господарювання, а й загроза його фінансовій безпеці.

При цьому систематичні загрози вважаються більш складними, бо суб'єкт господарювання не має впливу на дані загрози, для суб'єкту досить часто вони є непередбачуваними. Варіація прояву стосовно окремих загроз дозволяє зробити висновок, що одну і туж, загрозу можна віднести до декількох класифікаційних груп. З нашого погляду, акцент на конкретних загрозах фінансовій безпеці суб'єкту здійснення господарювання дозволить своєчасно їх окреслити, виявити, а по можливості навіть усунути фінансові ризики. Превентивні дії відносно захисту від загроз повинні бути акцентованими на можливості відносно попередження загроз, якщо ж така можливість відсутня, а управлінське рішення прийняте, то на засобах відшкодування збитків завданих загрозами.

Фінансова безпека в межах окремого суб'єкту здійснення господарювання – це, перш за все, статичний та динамічний стан суб'єкту, який повсякчас балансує між прибутком, обсягом капіталу, ліквідністю, фінансовою стійкістю та ризиком з акцентом на впливах систематичних та несистематичних ризиків з ціллю забезпечення розвитку даного суб'єкту в реаліях сьогодення і на перспективу. Отже, фінансові ризики в межах їх систематичної та несистематичної складової мають безпосередній вплив на фінансову безпеку суб'єкту враховуючи ті рішення відносно управління, котрі прийняв даний суб'єкт [2, 9, 18]. Тож, в межах табл. 1 нами узагальнено

фінансові ризики за вагомістю впливу на фінансову безпеку та чинники, що їх провокують.

Таблиця 1. Фінансові ризики за вагомістю впливу на фінансову безпеку та чинники, що їх провокують

Фінансові ризики (ранжування за вагомістю впливу на фінансову безпеку)	Конкретизація ранжування	Чинники	Конкретизація чинників
1	2	3	4
Класифікаційна ознака загроз фінансовій безпеці			
<i>За джерелом утворення</i>			
Систематичні			
Перша група. Фінансові ризики спровоковані державним регулюванням	- ризик відносно вимог статутного капіталу, кредитний ризик, ризик ліквідності, інвестиційний ризик, валютний ризик, податковий ризик, інфляційний ризик	Держава, економіка країни	Політика держави Стабільність функціонування держави Використання методів здійснення державного регулювання відносно економіки країни Фіскальна політика Бюджетна політика Політика НБУ Зовнішньо-економічні відносини Законодавче регулювання банківської діяльності в країні Розвиток фінансового ринку Соціально-економічне середовище функціонування Науково-технічний прогрес
		Платіжні системи	Ефективність платіжних систем Захист платіжних систем
		Конкуренти	Конкурентна боротьба Недобросовісність конкурентів
		Споживачі послуг	Загальна потреба споживачів у послугах суб'єкту господарювання Платоспроможність споживачів

Продовження табл. 1

1	2	3	4
<i>Несистематичні</i>			
<p>Друга група. Ризики, які пройшли ідентифікацію в межах певного суб'єкту як такі, що є значимими</p> <p>Третя група. Фінансові ризики, які виникають в межах певного суб'єкту, але не є суттєвими для нього</p> <p>Фінансові ризики визначені в межах конкретного суб'єкту загалом</p> <p>- ризик втрати фінансової стійкості, ризик незбалансованої ліквідності, кредитний та депозитний ризик, інвестиційний ризик, структурний ризик, ризик форс-мажорів</p>	Загальні	<p>Довіра до суб'єкту здійснення господарювання</p> <p>Репутація суб'єкту здійснення господарювання</p> <p>Науково-технічний прогрес в межах конкретного суб'єкту здійснення господарювання</p> <p>Керівництво суб'єкту господарювання</p> <p>Управлінський персонал суб'єкту господарювання</p> <p>Персонал суб'єкту господарювання на всіх рівнях функціонування</p> <p>Спеціалізація суб'єкту господарювання</p> <p>Організаційна структура суб'єкту господарювання</p> <p>Наявність/відсутність каналів витоку інформації</p> <p>Швидкість реакції суб'єкту господарювання на мінливість в межах підприємства та підприємництва</p> <p>Мобільність суб'єкту господарювання</p> <p>Диджиталізація суб'єкту господарювання</p>	
	Цілі управління суб'єкту господарювання	<p>Акцент на прибутку будь-яким шляхом</p> <p>Акцент на репутації</p> <p>Акцент на фінансовій безпеці суб'єкту господарювання</p> <p>Акцент на введенні новітніх технологій</p> <p>Акцент на ризику</p> <p>Акцент на синергії прибутку, ліквідності, стійкості ризиковості</p>	
	Інсайде-ри	Тиск власників стосовно ухвали управлінських рішень	
	Корпоративна культура	<p>Персонал</p> <p>Конфлікти</p>	
	Орієнтація відносно споживача послуг	<p>Ціна на послуги</p> <p>Якість послуг</p> <p>Додаткові переваги</p> <p>Консультації</p> <p>Диджиталізована взаємодія зі споживачами</p>	
	<i>За обсягом збитків</i>		
Прямі втрати у вигляді прибутку, недоотримання доходу або ж втрати капіталу			
Втрачена вигода			
<i>За тривалістю</i>			
Постійні			
Тимчасові			
<i>За ймовірністю настання</i>			
Реальна			
Потенційна			
<i>За ступенем настання негативного впливу</i>			
<p>Високий ступінь важкості</p> <p>Значний ступінь важкості</p> <p>Середній ступінь важкості</p> <p>Незначний ступінь важкості</p>			

Джерело: узагальнено на основі [1-8; 9-12; 16-18]

Процес прийняття будь-яких фінансових рішень суб'єкту, що впливають на ймовірність виникнення фінансового ризику та посягань на фінансової безпеку, з нашого погляду, обов'язково повинен мати оціночне підґрунтя. На нашу думку, оцінка фінансових ризиків за ймовірнісною складовою та втратами - шлях відносно забезпечення ефективного управління фінансовими ризиками, яке в подальшому стане основою фінансової безпеки суб'єкту [2, 11, 17]. Оцінка фінансових ризиків з ціллю забезпечення фінансової безпеки суб'єкту має обґрунтування лише за принциповості позицій відносно [2, 9, 11, 17, 18]:

- постійності процесу проведення оцінки;
- вчасності процесу оцінки;
- накладення вето на суб'єктивізм процесу оцінки;
- використання сучасних методів та інструментів оцінки;
- залучення до оціночного процесу кваліфікованих працівників;
- акценту на ймовірнісній складовій здійснення процесу оцінки;
- використання комплексної, достовірної інформації під час оцінки;
- варіабельності фінансового ризику в часі і просторі.

Окрім того вважаємо, що оцінка з приводу фінансових ризиків повинна проводитись на стратегічному та операційному рівні за чітко визначеними етапами (табл. 2). Варто окреслити, що кожен суб'єкт здійснює оцінку фінансових ризиків самостійно в межах абсолютних та відносних показників, обравши при цьому ті методи та інструменти, котрі вважає доцільними. Узагальнюючи напрями оцінки фінансових ризиків окремих суб'єктів господарювання, варто відзначити, що дані напрями, як правило включають:

- оцінку ризиків за видами;
- оцінку функціональних ризиків;
- оцінку ймовірності настання ризику;
- оцінку максимальних втрат під час ризику;
- оцінку операційних ризиків;
- оцінку ризиків за балансом;

- оцінку ризику за об'єктом та суб'єктами;
- оцінку систематичних та несистематичних ризиків [2, 9, 11, 15, 18].

Таблиця 2. Система оцінки фінансових ризиків, що здійснюють вплив на фінансову безпеку суб'єкту

Етапи процесу оцінки	Методи здійснення процесу оцінки	Конкретизація показників
1) окреслення конкретних ризиків суб'єкту; 2) окреслення та оцінка чинників впливу на ймовірність настання фінансового ризику та посягань на фінансову безпеку суб'єкту; 3) оцінка ймовірності настання ризику; 4) оцінка масштабів ймовірних втрат; 5) оцінка доцільності прийняття ризику або ж його уникнення, або ж передачі	Статистичні методи	1) ймовірність настання збитків; 2) обсяги ймовірного збитку; 3) рівень ризику; 4) дисперсія; 5) середньоквадратичне відхилення; 6) коефіцієнт варіації; 7) коефіцієнт ризику; 8) коефіцієнт покриття ризиків; 9) коефіцієнт ризику за плановими показниками; 10) бета-коефіцієнт
	Методи оцінки ризику за профілем	1) оцінка ризику за профілем суб'єкту; 2) оцінка ризику за профілем постачальника; 3) оцінка ризику за профілем кінцевого споживача
	Методи оцінки ризиків за кількісними показниками фінансового ризику	1) оцінка зниження фінансової стійкості; 2) оцінка незбалансованої ліквідності; 3) оцінка процентного ризику; 4) оцінка інфляційного ризику; 5) оцінка кредитного ризику; 6) оцінка операційного ризику; 7) оцінка податкового ризику 8) оцінка ринкового ризику
	Методи оцінки ризиків за системою коефіцієнтів та відносних показників	1) за пасивними операціями суб'єкту; 2) за активними операціями суб'єкту; 3) за коефіцієнтами ліквідності та платоспроможності; 4) за доходами і витратами; 5) за рентабельністю і прибутковістю; 6) за фінансовою стійкістю
	Методи використання імітаційного моделювання, аналітичні методи	Методи, що базуються на економіко-математичному моделюванні
	Методи здійснення експертних оцінок	Методи, що базуються на мозковому штурмі
	Методи використання аналогій	Метод «Дерево рішень» Метод «Риб'яча кістка»
	Комбіновані методи	Синергія із різних методів

Джерело: узагальнено на основі [1-8; 9-11; 15-18]

Процес здійснення оцінки фінансових ризиків є досить трудомістким і передбачає використання багатьох оціночних підходів в синергії, лише за таких обставин дана оцінка буде ефективною. Кваліфікована оцінка відносно фінансових ризиків дозволяє перейти до наступного етапу, до етапу прийняття управлінських рішень з акцентом на нейтралізації фінансових ризиків, а за неможливості нейтралізації зниження або ж відмови від ризику.

Дослідивши наукові праці відносно методів зниження фінансових ризиків та механізмів здійснення процедур нейтралізації відносно ризиків, вважаємо за доцільне акцентувати на тому, що управління фінансовими ризиками на стратегічному рівні передбачає окреслення стратегії нейтралізації ризику, а управління на операційному рівні визначення механізмів реалізації даної стратегії (табл. 3).

Таблиця 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві на стратегічному та операційному рівнях

Стратегічний рівень – формування стратегії	Операційний рівень – формування механізму нейтралізації фінансового ризику	Випадки використання
Заперечення загроз	Уникнення фінансового ризику	Використовується за високої вірогідності настання загроз та або ж за значних фінансових втрат
Передача загроз	Внутрішнє страхування фінансового ризику (формування власних фондів згідно законодавства та або ж за власним бажанням) Зовнішнє страхування фінансового ризику (передача ризику страховій компанії)	Використовується за високої, середньої вірогідності загроз та або ж високих і середніх фінансових втрат
Утримання загроз	Лімітування Диверсифікація Хеджування	Використовується за середньої, низької вірогідності загроз та або ж середніх і низьких фінансових втрат

Джерело: удосконалено автором на основі [2, 9, 11, 18]

Варто акцентувати і на тому, що приналежність до певної галузі може підсилювати або ж послаблювати дію певних ризиків. Стратегію передачі загроз юридичні особи, як правило використовують до тих ризиків, які є

значними або ж до тих, що мають високу ймовірність настання. Тож, за допомогою даних табл. 4 проаналізуємо які ризики найбільше страхують юридичні особи в Україні.

Таблиця 4. Фінансові ризики, що страхують юридичні особи в Україні за валовими надходженнями страхових платежів з добровільного страхування до страхових компаній від юридичних осіб резидентів (окрім перестраховиків), млн грн за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р. (+;-)		
	Сума, млн грн	Пито- ма вага, %	Сума, млн грн	Пито- ма вага, %	Сума, млн грн	Пито- ма вага, %	Суми, млн грн	Час- тки, %	2022 р. у % до 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Страхування від нещасних випадків	102,3	0,6	167,7	1,0	166,0	1,4	63,7	0,8	62,3
Медичне страхування	3113,3	19,3	3646,4	21,2	3317,3	27,9	204	8,6	6,6
Страхування на випадок хвороби	59,8	0,4	48,3	0,3	38,8	0,3	-21	0,0	-35,1
Страхування залізничного транспорту	83,8	0,5	109,4	0,6	112,4	0,9	28,6	0,4	34,1
Страхування наземного транспорту (крім залізничного)	3635,0	22,5	4365,8	25,4	3918,9	33,0	283,9	10,5	7,8
Страхування вантажів та багажу	1328,9	8,2	1272,0	7,4	800,3	6,7	-528,6	-1,5	-39,8
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	1759,4	10,9	1538,6	8,9	749,7	6,3	-1009,7	-4,6	-57,4
Страхування майна	2681,8	16,6	2704,6	15,7	1261,9	10,6	-1419,9	-6,0	-52,9
Страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника)	208,0	1,3	233,0	1,4	220,5	1,9	12,5	0,6	6,0

Продовження табл. 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Страховання кредитів (у тому числі відповідальності позичальника за непогашення кредиту)	290,9	1,8	88	0,5	13,4	0,1	-277,5	-1,7	-95,4
Страховання фінансових ризиків	1619,0	10,0	1566,3	9,1	486,6	4,1	-1132,4	-5,9	-69,9
Страховання сільськогосподарської продукції	167,1	1,0	240,6	1,4	77,2	0,6	-89,9	-0,4	-53,8
Інші	1095,5	6,8	1236	7,2	722,8	6,1	-372,7	-0,7	-34,0
Всього	16144,8	100,0	17216,7	100,0	11885,8	100,0	-4259,0	0,0	-26,4

Джерело: узагальнено на основі [13]

Тож, результати аналізу даних табл. 4 вказують, що найбільше юридичні особи-резиденти за питомою вагою валових надходжень страхових платежів з добровільного страхування до страхових компаній здійснюють страхування наступних видів ризиків:

- медичних, які за питомою вагою складають відповідно 19,3 %, 21,2 % та 27,9 % у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до зростання валових надходжень страхових платежів на 8,6 в.п.;

- наземного транспорту, які за питомою вагою складають 22,5 %, 25,4 % та 33,0 % відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до зростання валових надходжень страхових платежів на 10,5 в.п.;

- вантажів та багажу, які за питомою вагою складають відповідно 8,2 %, 7,4 % та 6,7 % у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до скорочення валових надходжень страхових платежів на 1,5 в.п.;

- вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ, які за питомою вагою складають відповідно 10,9 %, 8,9 % та 6,3 % у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до скорочення валових надходжень страхових платежів на 4,6 в.п.;

- майнових, які за питомою вагою складають відповідно 16,6 %, 15,7 % та 10,6 % у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до скорочення валових надходжень страхових платежів на 6,0 в.п;

- фінансових ризиків, які за питомою вагою складають 10,0 %, 9,1 % та 4,1 % відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до скорочення валових надходжень страхових платежів на 5,9 в.п.

Узагальнивши інформацію відносно тих видів ризиків, які найбільше юридичні особи резиденти передають страховим компаніям проаналізуємо які саме ризики мають найбільшу ймовірність настання. З даною метою проведено дослідження страхових виплат / відшкодувань з добровільного страхування юридичних осіб резидентів за 2020-2022 рр. (табл. 5).

Таблиця 5. Страхові виплати / відшкодування з добровільного страхування юридичним особам резидентам (окрім перестраховиків), млн грн за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р. (+;-)		
	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Суми, млн грн	Частки, %	2022 р. у % до 2020 р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Страхування від нещасних випадків	3,6	0,1	7,9	0,1	22,1	0,5	18,5	0,4	513,9
Медичне страхування	1622,1	25,6	2099,1	27,8	1606,2	35,0	-15,9	9,4	-1,0
Страхування на випадок хвороби	5,8	0,1	7,7	0,1	5,0	0,1	-0,8	0,0	-13,8
Страхування залізничного транспорту	12,1	0,2	20,9	0,3	2,0	0,0	-10,1	-0,1	-83,5
Страхування наземного транспорту (крім залізничного)	1726,7	27,2	2204	29,2	1804,3	39,3	77,6	12,0	4,5
Страхування вантажів та багажу	183,8	2,9	149,9	2,0	82,1	1,8	-101,7	-1,1	-55,3

Продовження табл. 5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Страховання від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	605,2	9,6	2085,9	27,6	240,2	5,2	-365	-4,3	-60,3
Страховання майна	362,5	5,7	195,9	2,6	210,2	4,6	-152,3	-1,1	-42,0
Страховання цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника)	36,4	0,6	53,9	0,7	40,6	0,9	4,2	0,3	11,5
Страховання кредитів (у тому числі відповідальності позичальника за непогашення кредиту)	217,2	3,4	31,5	0,4	55,9	1,2	-161,3	-2,2	-74,3
Страховання фінансових ризиків	872,3	13,8	348,3	4,6	432,0	9,4	-440,3	-4,4	-50,5
Страховання сільськогосподарської продукції	426,6	6,7	145,5	1,9	29,0	0,6	-397,6	-6,1	-93,2
Інші	262,7	4,1	199,9	2,6	62,8	1,4	-199,9	-2,8	-76,1
Всього	6337,0	100,0	7550,4	100,0	4592,4	100,0	-1744,6	0,0	-27,5

Джерело: узагальнено на основі [13]

Згідно проведеного аналізу, за даними табл. 5, найбільше виплат за страховими випадками страхові компанії здійснюють з наступних видів ризиків для юридичних осіб резидентів:

- медичних, які за питомою вагою складають 25,6 %, 27,8 % та 35,0 % відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до зростання на 9,4 в.п.;

- наземного транспорту, який за питомою вагою складає 27,2 %, 29,2 % та 39,3 % відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до зростання на 12,0 в.п.;

- вогневих ризиків та ризиків стихійних лих, які за питомою вагою складають 9,6 %, 27,6 % та 5,2 % відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до скорочення на 4,3 в.п.;

- майнових, які за питомою вагою складають 5,7 %, 2,6 % та 4,6 % відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до скорочення на 1,1 в.п.;

- фінансових ризиків, які за питомою вагою складають 13,8 %, 4,6 % та 9,4 % відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до скорочення на 4,4 в.п.;

- ризиків пов'язаних із сільськогосподарською продукцією, яка за питомою вагою складає 6,7 %, 1,9 % та 0,6 % відповідно у 2020-2022 рр., маючи тенденцію до скорочення на 6,1 в.п.

Графічне відображення загальних валових надходжень страхових платежів юридичних осіб резидентів з добровільного страхування до страхових компаній та страхових виплат / відшкодувань з добровільного страхування юридичним особам резидентам подано в межах рис. 1.

Рис. 1. Динаміка валових надходжень страхових платежів від страхувальників-юридичних осіб та страхових виплат / відшкодувань юридичним особам (крім перестраховальників) за 2020-2022 рр.

Джерело: узагальнено на основі [13]

Згідно даних рис. 1. вцілому валові надходження страхових платежів від страхувальників-юридичних осіб скоротились на 4259,0 млн грн або на 26,4 % за період 2020-2022 рр. При цьому страхові виплати / відшкодування юридичним особам (крім перестраховальників) за період 2020-2022 рр. скоротились на 1744,6 млн грн або на 27,5 %. Тобто, сукупно надходження від валових страхових платежів від страхувальників юридичних осіб скорочується повільнішими темпами у порівнянні із скороченням страхових виплат та відшкодувань юридичним особам резидентам за 2020-2022 рр.

Висновки. Узагальнюючи варто відзначити, що фінансові ризики присутні в діяльності всіх юридичних осіб і нейтралізувати їх повністю не можливо, тож питання постає в управлінні ризиками таким чином, щоб уникнути надто високих ризиків або ж передачі цих ризиків страховим компаніям, утриманні ризиків власними силами. Проведені дослідження відносно передачі ризиків юридичних осіб резидентів страховим компаніям показали скорочення за валовими надходженнями страхових платежів з добровільного страхування до страхових компаній та скорочення страхових виплат / відшкодувань з добровільного страхування юридичним особам резидентам. Вважаємо, що хоч ризик і є песимістичною категорією, що впливає на прийняття управлінських рішень, однак, одночасно ризик – це і рушій прогресу, тож питання постає у ефективному маневруванні та управлінні фінансовим ризиком в межах конкретного суб'єкту під впливом систематичної та несистематичної складової.

Література

1. Бойко Л. М., Дроботя Я. А. Капітал та фінансові ризики пов'язані з ним. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 2 (7). Т. 2. Полтава: ПДАА. 2013. С. 28–32. URL: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/7.2/027.pdf> (дата звернення: 15 березня 2024).

2. Дорогань-Писаренко Людмила, Дроботя Яна, Дорошенко Ольга. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Полтава: ПДАУ. 2023. 153 с.

3. Дроботя Я. А. Особливості систематичних та несистематичних ризиків сільськогосподарських підприємств. *Вісник Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. Харків: ХНАУ. 2017. № 1. С. 51-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2017_1_8 (дата звернення: 15.03.2024).

4. Дроботя Я. А. Особливості парадигми фінансових ризиків ТНК. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаїв: Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського. 2017. № 18. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/86.pdf> (дата звернення: 15.03.2024).

5. Дроботя Я. А. Управління матеріальними запасами з використанням теорії управління фінансовими ризиками. *Вісник Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство»*. Мукачево. 2019. № 20. С. 627-634. URL: <http://economyandsociety.in.ua>. (дата звернення: 15.03.2024).

6. Дроботя Я. А. Інвестиційні ризики в діяльності сучасних сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія «Економіка»*. 2020. Том 25. Випуск 3(82). С. 109-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_ekon_2020_25_3_19 (дата звернення: 15.03.2024).

7. Дроботя Я. А., Собчишин В. М., Гаращенко В. О. Фінансовий ризик незбалансованої ліквідності: оцінка та управління. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 1. С. 32-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2020_1_5 (дата звернення: 15.03.2024).

8. Дроботя Я. А., Безкровний О. В., Дорошенко О. О. Фінансові ризики податку з доходів фізичних осіб. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.39> (дата звернення: 15.03.2024).

9. Калініченко З. Д. Ризик-менеджмент: навчальний посібник для здобувачів спец. 051 «Економіка» та 073 «Менеджмент». Калініченко. Дніпро: ДДУВС, 2021. 224 с.
10. Куліш Г. П., Родніченко І. В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 98–103.
11. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
12. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6 [63]. С. 218–223.
13. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2024).
14. Панченко О. І. Типологізація фінансових ризиків як основа організації їх страхового захисту. *Бізнес інформ*. 2019. № 3. С. 350-357.
15. Пожар Є. П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 387–391.
16. Томілін, О., Краснікова, О., Гечбаія, Б., Зоря, С., Дроботя, Я., & Синиця, Ю. (2023). Управління ризиками в аграрному секторі: фінансовий аспект. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(51), 147–162. <https://doi.org/10.55643/fcactp.4.51.2023.4096> (дата звернення: 15.03.2024).
17. Томілін О. О., Тютюнник Ю. М., Бражник Л.В., Дроботя Я. А. Фінансово-економічний словник – довідник / за наук. ред. проф. О. О. Томіліна / Полтава: ПДАУ. 2023. 108 с.
18. Шклярук С. Г. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. Київ: Персонал, 2019. 494 с.

References

1. Wojko, L. M. and Drobotia, Ya. A. (2013) “Capital and financial risks associated with it”, *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 2

(7), pp. 28–32, available at: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/7.2/027.pdf> (Accessed 15 March 2024).

2. Dorohan-Pysarenko, L. Drobotia, Y. and Doroshenko, O. (2023) *Upravlinnia finansovymy ryzykamy* [Financial risk management], PDAU, Poltava, Ukraine.

3. Drobotia, Ya. A. (2017) “Peculiarities of systematic and unsystematic risks of agricultural enterprises”, *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu imeni V. V. Dokuchaieva. Serii «Ekonomichni nauky»*, vol. 1, pp. 51-57, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2017_1_8 (Accessed 15 March 2024).

4. Drobotia, Ya. A. (2017) “Peculiarities of the paradigm of financial risks of TNCs”, *Hlobalni ta natsiona'ni problemy ekonomiky*, vol. 18, available at: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/86.pdf> (Accessed 15 March 2024).

5. Drobotia, Ya. A. (2019) “Inventory management using the theory of financial risk management”, *Visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu «Ekonomika ta suspilstvo»*, vol. 20, pp. 627-634, available at: <http://economyandsociety.in.ua> (Accessed 15 March 2024).

6. Drobotia, Ya. A. (2020) “Investment risk in the activities of modern agricultural enterprises”, *Naukovyj visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Serii «Ekonomika»*, vol. 3(82), pp. 109-113, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2020_25_3_19 (Accessed 15 March 2024).

7. Drobotia, Ya. A. Sobchyshyn, V. M. and Haraschenko, V. O. (2020) “Financial risk of unbalanced liquidity: assessment and management”, *Visnyk KhNAU. Serii «Ekonomichni nauky»*, vol. 1, pp. 32-42, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2020_1_5 (Accessed 15 March 2024).

8. Drobotia, Ya. A. Bezкровnyj, O. V. And Doroshenko, O. O. (2024) “Financial risks of personal income tax”, *Efektivna ekonomika*, vol. 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.39> (Accessed 15 March 2024).

9. Kalinichenko, Z. D. (2021), *Ryzhyk-menedzhment* [Risk management], DDUVS, Dnipro, Ukraine.
10. Kulish, H. P. and Rodnichenko, I. V. (2018) “The influence of financial risks on the results of the enterprise”, *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 25, pp. 98–103.
11. Laktionova, O. A. (2020) *Upravlinnia finansovymy ryzykamy* [Financial risk management], DonNU imeni Vasylia Stusa, Vinnytsia, Ukraine.
12. Orlyk, O. V. (2016) “Financial risks in the system of ensuring economic security of the enterprise”, *Innovatsiyna ekonomika*, vol. 5–6 [63], pp. 218–223.
13. 1. National Bank of Ukraine (2024), available at: <https://bank.gov.ua> (Accessed 15 March 2024).
14. Panchenko, O. I. (2019) “Typology of financial risks as a basis for the organization of their insurance protection”, *Biznes inform*, vol. 3, pp. 350-357.
15. Pozhar, Ye. P. (2020) “Analysis of financial risks and methods of their neutralization at the enterprise”, *Infrastruktura rynku*, vol. 43, pp. 387–391.
16. Tomilin, O. Krasnikova, O. Hechbayia, B. Zoria, S. Drobotia, Ya. And Synytsia, Yu. (2023). “Risk management in the agricultural sector: financial aspect”, *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4(51), pp. 147–162, available at: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4096> (Accessed 15 March 2024).
17. Tomilin, O. O. Tiutiunnyk, Yu. M. Brazhnyk, L.V. and Drobotia, Ya. A. (2023), *Finansovo-ekonomichnyj slovnyk – dovidnyk* [Financial and economic dictionary-reference], PDAU, Poltava, Ukraine.
18. Shkliaruk, S. H. (2019), *Upravlinnia finansovymy ryzykamy* [Financial risk management], Personal, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2024 р.